

Αξιότιμε κύριε Πρύτανη,

Αξιότιμοι Προσκεκλημένοι,

Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Αγαπητοί Φοιτητές,

Κυρίες και Κύριοι,

Βρισκόμαστε σήμερα εδώ ώστε με την παρουσία και κυρίως με τη σκέψη μας να αποτίσουμε φόρο τιμής στην προσπάθεια των Ελλήνων κατά την περίοδο μεταξύ των ετών 1821 και 1828, την επταετία δηλαδή που καταγεγραμμένα κράτησε ο Επαναστατικός Αγώνας και η προσπάθεια παλιγγενεσίας του Έθνους μας.

Λένε οι ειδικοί περί της επικοινωνίας ότι μια επιτυχημένη ομιλία ξεκινά πάντα με κάποιο ευφυολόγημα ώστε να διευκολυνθεί η σύνδεση του ομιλητή με το ακροατήριο. Αναλογιζόμενοι όμως το μεγαλείο και το βάρος του λόγου για τον οποίον είμαστε σήμερα εδώ, εκτιμώ πως η ανάγκη αυτή δεν υφίσταται. Αντιθέτως, η σημερινή επέτειος επιβάλλει η ομιλία αυτή να ξεκινήσει με σιγή. Θα παρακαλούσα λοιπόν να τηρήσουμε όλοι μας ενός λεπτού σιγή στη μνήμη όλων εκείνων, επιφανών και μη. Ελλήνων γνωστών με το ονοματεπώνυμό τους αλλά και Ελλήνων που το όνομα δεν θα μάθουμε ποτέ παρότι θυσίασαν το ίδιο απλόχερα στον βωμό της Ελευθερίας με την ίδια. Παρακαλώ λοιπόν, ενός λεπτού σιγή.

...

Ευχαριστώ

Ας γυρίσουμε τώρα νοερά στην εποχή εκείνη. Το 1821 ξεκινά ιστορικά ο τερματισμός της περιόδου που ακολούθησε την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453 με αποτέλεσμα την εγκαθίδρυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η διαδικασία του τερματισμού κράτησε λίγο πάνω από 100 χρόνια και είναι άμεσα συνυφασμένη με τις προσπάθειες των Ελλήνων στη διάρκεια της 100ετίας αυτής για να αποκτήσουν όσα η Θεία Πρόνοια επιφύλαξε για τον Άνθρωπο: Ελευθερία στη σκέψη, στο λόγο, στο γίνεσθαι και στην ευημερία. Καθώς όμως το μέτρο της επιτυχίας τους ενός είναι το μέγεθος και η ισχύς του άλλου, μια τάχιστη και σύντομη αναφορά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι αναγκαία.

Οικονομικά, κοινωνικά και στρατιωτικά η οθωμανική αυτοκρατορία ήταν ένα μεσαιωνικό κράτος, που, όπως και η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, βασιζόταν στην περίοδο της ακμής της στο τιμαριακό σύστημα και παρέμεινε ανεπηρέαστο από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Μέσα σε έναν αιώνα από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης οι Οθωμανοί μεταλλάχθηκαν από μία νομαδική ορδή σε κληρονόμους της αρχαιότερης ευρωπαϊκής αυτοκρατορίας. Η επιτυχία τους οφειλόταν εν μέρει στην αδυναμία και διχόνοια των αντιπάλων τους και εν μέρει στην καλή στρατιωτική τους οργάνωση. Η οθωμανική επέκταση έφθασε στην κορύφωσή της τον 16ο αιώνα υπό τους Σελίμ τον Α' και Σουλεϊμάν τον Α'. Η παρακμή ξεκίνησε με τους Ρωσοτουρκικούς πολέμους κατά τον 18ο αιώνα. Η μεν Αίγυπτος χάθηκε προσωρινά από τις ναπολεόντειες στρατιές, αλλά η ελληνική επανάσταση του 1821 και οι συνέπειές της, ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-29 και ο πόλεμος με τον Μεχμέτ Αλί της Αιγύπτου κατέληξαν στην απώλεια της Ελλάδας, την μετατροπή της Μολδαβίας και της Βλαχίας σε προτεκτοράτα της Ρωσίας και την ημιαυτονομία της Σερβίας. Από τη συντομότητα αυτή ανασκόπηση γίνεται φανερό η σημασία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και πώς επηρέασε όχι μόνον την πορεία του δικού μας Έθνους, αλλά και πολλών άλλων λαών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Νωρίτερα από το 1821 υπήρξαν και άλλες προσπάθειες για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους χωρίς όμως καθολική διάσταση και ίσως γι' αυτό δεν έφεραν καρπούς. Η ιστορία του απελευθερωτικού αγώνα είναι λίγο πολύ γνωστή. Πριν προχωρήσουμε όμως σε μνήμες που αφορούν στην επαναστατική εκείνη προσπάθεια και τα αποτελέσματα που τελικώς είχε, νομίζω είναι κρίσιμο να θυμηθούμε τα λόγια του Φιλικού Ρήγα Φεραίου στον Θούριο.

*Ως τότε παλικάρια, θα ζούμε στα στενά, Τι σ' ωφελεί αν ζήσεις, και είσαι στη σκλαβιά;
στοχάσου πως σε ψένουν, καθ' ώραν στην φωτιά.*

*Δουλεύεις όλη ημέρα, σε ό,τι κι αν σε πει, Βεζύρης, δραγουμάνος, αφέντης κι αν σταθής
ο τύραννος αδίκως σε κάμνει να χαθής.*

*κι' αυτός πασχίζει πάλιν, το αίμα σου να πιει. Κι αμέτρητοι άλλοι τόσοι, και Τούρκοι και
Ρωμιοί,*

ζωήν και πλούτον χάνουν, χωρίς καμμιά αφορμή.

Ελάτε με έναν ζήλον, σε τούτον τον καιρόν, να κάμωμεν τον όρκον, επάνω στον σταυρόν.

Οι νόμοι να 'ν' ο πρώτος, και μόνος οδηγός,

Γιατί κι η αναρχία, ομοιάζει την σκλαβιά, να ζούμε σαν θηρία, ειν' πιο σκληρή φωτιά.

Σ' ανατολή και δύση, και νότον και βοριά,

Εδώ ας τρέξουν όλοι, τυρράνους να νικούν. Ως ποτ' οφφικιάλος, σε ξένους Βασιλείς;

Ο Θούριος είναι βεβαίως ένας πολύ μεγαλύτερος Ύμνος στη δικαιοσύνη και στην ελευθερία, αλλά νομίζω από τους στίχους που μόλις θυμηθήκαμε θα πρέπει να κρατήσουμε καλά κάποιους από αυτούς, αφού θα μας οδηγήσουν στη συνέχεια.

*Δουλεύεις όλη ημέρα, σε ό,τι κι αν σε πει, Βεζύρης, δραγουμάνος, αφέντης κι αν σταθής
ο τύραννος αδίκως σε κάμνει να χαθής.*

κι' αυτός πασχίζει πάλιν, το αίμα σου να πiei. Κι αμέτρητοι άλλοι τόσοι, και Τούρκοι και Ρωμιοί,

ζωήν και πλούτον χάνουν, χωρίς καμιά αφορμή.

Ο Ρήγας μοιάζει να θέτει εδώ μια κάπως διαφορετική προσέγγιση για το περιεχόμενο του Αγώνα. Προσκαλεί **ταυτόχρονα** ... «και Τούρκους και Ρωμιούς» να αγωνιστούν ενάντια στην τυραννία του Βεζύρη αλλά και του δραγουμάνου. Μια τυραννία απέναντι στη ζωή, αλλά και στην περιουσία των έως τότε υποτελών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με αποτέλεσμα «...και Τούρκοι και Ρωμιοί ζωήν και πλούτον χάνουν, χωρίς καμιά αφορμή».

Ας μην βιαστούμε όμως να κρίνουμε γιατί γίνεται αυτή η έκκληση στους Τούρκους. Στην εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν υπήρχε έντονο μεταναστευτικό κύμα ούτε μετακινήσεις εποίκων στην περιοχή των Βαλκανίων. Τουλάχιστον όχι σε τέτοια ένταση που να δικαιολογεί το 1821 τον αριθμό των Τούρκων κατοίκων στην περιοχή και στην Ελλάδα . Η πλειονότητά τους ήταν ντόπιοι Χριστιανικοί πληθυσμοί που κάποιοι, οι λιγότεροι, εξισλαμίστηκαν παρά τη θέλησή τους. Άλλοι, οι περισσότεροι, ασπάστηκαν την Ισλαμική πίστη συνειδητά ώστε να αντλήσουν συγκεκριμένα οφέλη, ιδίως δε οικονομικά (απαλλαγή από φόρους κ.λπ.). Βέβαια, ο γείτονας που έβλεπε τον γείτονα ή ο ξάδελφος που έβλεπε τον ξάδελφο να απολαμβάνει προνομίων που εκείνοι αρνούσαν να διεκδικήσουν για λόγους πίστης στην Ορθοδοξία θα πρέπει συχνά να θύμωσαν. Τελικώς, μάλλον φυσιολογικά, αποστασιοποιούνταν από τους αλλόθρησκους τους οποίους αντιμετώπιζαν πια σαν Τούρκους, έστω και αν πριν μια ή δυο γενιές μπορεί να ήταν και ακόμα συγγενείς.

Η ατομιστική αυτή πρακτική που μόνο στόχο είχε να περισώσει ή να διασφαλίσει την οικονομική ευμάρεια εκείνου αλλά και της οικογένειάς του που ασπάζονταν τον Ισλαμισμό δεν άρεσε, όπως ήταν φυσικό, στους πολλούς. Σε κάθε περίπτωση όμως ήταν ωφέλιμη αφού εξ αντιδιαστολής επέτρεπε σε όσους παρέμεναν πιστοί στην Ορθοδοξία να διατηρούν μια αίσθηση ταυτότητας στηριζόμενη στην κοινή τους θρησκευτική πίστη.

Σ' αυτούς τους Τούρκους λοιπόν αναφέρεται ο Ρήγας καθώς φαίνεται ότι με τον καιρό και τα προβλήματα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ακόμα και οι ομόθρησκοι υποτελείς της Μεγάλης Πύλης και των δραγουμάνων της κλήθηκαν να επωμιστούν οικονομικά βάρη και να συνεισφέρουν στα οικονομικά προβλήματα της αυτοκρατορίας. Μιας αυτοκρατορίας της οποίας ο βίος μετά τα πρώτα 100 χρόνια της ιδρύσεώς της ήταν σπάταλος. Μάλιστα, επειδή ιστορικά τα οικονομικά προβλήματα προκύπτουν σε ένα ευρύτερα παρακμιακό κοινωνικά πλαίσιο, τα φαινόμενα της άδικης μεταχείρισης των υποτελών διευρύνθηκαν και μεγεθυθήκαν στην τρίτη περίοδο της Αυτοκρατορίας. Ως συνέπεια, στα τελευταία 150 έτη του βίου της η Οθωμανική Αυτοκρατορία άρχισε να αντιμετωπίζει ολοένα και συχνότερα επαναστατικά κινήματα. Καθώς όμως τα περισσότερα καταπνίγονταν γρήγορα με αιματηρό τρόπο, κανένα από αυτά που προηγήθηκαν του Επαναστατικού Αγώνα του 1821 δεν έπαιξε τον καταλυτικό ρόλο που είχε η Ελληνική Επανάσταση στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Εθνικοί αλλά και ιστορικοί λόγοι επιβάλλουν ιδίως σήμερα, ημέρα Μνήμης εκείνων των χρόνων, να αναζητήσουμε γιατί δεν κατεστάλη με την ίδια ευκολία η Επανάσταση του 1821. Παράλληλα, οφείλουμε όμως και στους εαυτούς μας να εξετάσουμε τον βαθμό της επιτυχίας του Αγώνα εκείνου. Κάνοντας τον απολογισμό θα πρέπει να προσεγγίσουμε το θέμα ρεαλιστικά και λογικά. Χρειάζεται, έστω και προσωρινά, να θέσουμε στην άκρη το συναίσθημα της περηφάνιας, που δικαίως μας διακατέχει, για τα χρόνια εκείνα.

Ψάχνοντας λοιπόν το γιατί θα πρέπει και πάλι να γυρίσουμε πίσω, στο τέλος της πρώτης εποχής της Αυτοκρατορίας των Οθωμανών περί τα τέλη 16^{ου} αιώνα. Τότε που η ζωή στην Ευρώπη άρχισε να μεταβάλλεται δραστικά με την Αναγέννηση να φέρνει ξανά στο προσκήνιο το μεγαλείο της Αρχαιότητας, του Ρωμαϊκού Πολιτισμού αλλά και βεβαίως του Κλασσικού Ελληνισμού. Οι συζητήσεις περί των αρχαίων συγγραφέων και η αποδοχή πολλών από των αρχών του Κλασσικού Ελληνισμού από τους λόγιους της Ευρώπης οδήγησαν τελικά στον θαυμασμό του Κλασσικού Ελληνισμού.

Παρά τον κλειστό χαρακτήρα του κράτους, έστω και με σημαντική χρονική υστέρηση, το αναγεννησιακό σπέρμα και η γοητεία που άσκησε ιδίως ο Κλασσικός Ελληνισμός αναπόφευκτα παρεισέφρησε μέσα από τις επαφές που διατηρούσαν οι λόγιοι της Αυτοκρατορίας με τη Δύση. Έτσι, αργά αλλά σταθερά, η σπίθα της εθνικής συνείδησης και της περηφάνιας για την Ελληνική καταγωγή άρχισε να ανάβει για να φουντώσει αργότερα όταν πια η Εκκλησία, προκειμένου να αναχαιτίσει τη μεταστροφή της θρησκευτικής πίστης, άρχισε να παίρνει τη σκυτάλη περί τα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Από τότε και μετά η σπίθα μετατράπηκε γοργά σε φλόγα εθνικής ταυτότητας και υπερηφάνειας. Έστω και σε μια κάποια παραλλαγή συγκριτικά με τον Κλασσικό Ελληνισμό. Έστω και αν το «Ρωμιός» και το «Γρεκός» εξακολουθούσαν να αποτελούν τον προσδιορισμό του λαού μας και εκείνα τα χρόνια πριν και κατά τον Επαναστατικό Αγώνα του 1821.

Συνδυάζοντας έτσι κανείς το οικονομικοκοινωνικό κλίμα της εποχής και την αναθέρμανση της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων καταλαβαίνει γιατί η Επανάσταση στις αρχές του 19^{ου} αιώνα φούντωσε και μετατράπηκε εύκολα σε πυρκαγιά μεγάλη. Τόσο μεγάλη που τελικώς αφάνισε μια σημαντική περιοχή της άλλοτε κραταιής Αυτοκρατορίας δίνοντας χώρο για την ίδρυση ενός νέου κρατιδίου. Του κράτους της Ελλάδας που, όπως προείπε ο Ρήγας, ιδρύθηκε με στόχο να διαλύσει την κοινωνική και οικονομική αδικία. Ο Αγώνας ούτε εύκολος ούτε αναίμακτος υπήρξε. Οι μάχες πολλές και η βία σκέπασε όλη την επαναστατημένη περιοχή. Μεσολόγγι, Τρίπολη, Αλαμάνα, Δερβενάκια, Ψαρρά είναι μόνον λίγα από τα ονόματα που η Ιστορία έχει κρατήσει ως Αψίδες Δόξας του πνεύματος ενός κόσμου που με τον Αγώνα του αναζητούσε και αυτό με τη σειρά του τα Ιδανικά που στη Μεταναγεννεσιακή περίοδο πρώτοι οι Γάλλοι είχαν διατυπώσει: Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα. Έστω και χωρίς αντίστοιχες διακηρύξεις η προσπάθεια έγινε και είχε στόχο συγκεκριμένο. Εδώ βρίσκεται λοιπόν το κίνητρο του Επαναστατικού Αγώνα. Αυτό που καθιερώθηκε ως κυρίαρχη απαίτηση και επιδίωξη των επαναστατημένων Ρωμιών, το σύνθημα «ελευθερία ή θάνατος», δύσκολα αποκόπτεται από τους στίχους του Θούριου, έστω και αν πρέπει κανείς να τους συνταιριάζει αναδομώντας τους ώστε να τους κατανοήσει:

«Ως πότε παλικάρια, θα ζούμε στα στενά, Τι σ' ωφελεί αν ζήσεις, και είσαι στη σκλαβιά;

[ΕΚΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ]... *Κι αμέτρητοι άλλοι τόσοι, και Τούρκοι και Ρωμιοί, [ΕΚΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ]... Ελάτε με έναν ζήλον, σε τούτον τον καιρόν, να κάμωμεν τον όρκον ... Οι νόμοι να 'ν' ο πρώτος, και μόνος οδηγός, Γιατί κι η αναρχία, ομοιάζει την σκλαβιά...* **[ΕΚΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑ]»**

Επισημώς, η προσπάθεια έληξε το 1830 με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ελλάδας από τις Προστάτιδες Δυνάμεις οι οποίες και ανέλαβαν ρόλο εγγυητή της ανεξαρτησίας της νέας χώρας: Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία κυρίως και δευτερευόντως η Αυστρία αναγνώρισαν το Ελληνικό κράτος και μέσα από τις πρωτοβουλίες κυρίως της Αγγλίας ιδρύθηκε το Βασίλειο της Ελλάδας το 1833 υπό τη μοναρχία του Όθωνα.

Ρομαντικοί υποστηρικτές του Ελληνικού Αγώνα και φιλέλληνες αναμφίβολα υπήρξαν όπως ο Λόρδος Βύρων, ο Βίκτωρ Ουγκώ ή ο Φρανκ Χέιστινγκς. Αλλά η πολιτική πράξης της επίσημης υποστήριξης και αναγνώρισης ή της άρνησης αναγνώρισης δεν υπήρξε ποτέ στην ιστορία της ανθρωπότητας συνάρτηση καμιάς άλλης παραμέτρου παρά μόνον της λογικής που εξυπηρετεί τα συμφέροντα εκείνου που έχει τη δύναμη της απόφασης. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι ήδη τα χρόνια εκείνα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποκαλούνταν ο *Μεγάλος Ασθενής* και πολλοί από τους κραταιούς οίκους της εποχής ήδη εποφθαλμιούσαν τα εδάφη και τον εμπορικό της ρόλο ως χερσαία γέφυρα Ευρώπης με Ανατολή. Αν μάλιστα αυτό θα ήταν εφικτό αναίμακτα και ανέξοδα ακόμα το καλύτερο. Αν δε μπορούσε να είναι και επικερδές τότε η υποστήριξη μπορεί να προσφερθεί απλόχερα. Το σημείο αυτό είναι σημαντικό για να κατανοήσουμε τους αριθμούς και την οικονομική κατάσταση του νεαρού Βασιλείου της Ελλάδας, η οποία θα μας απασχολήσει σε λίγο.

«Δουλεύεις όλη ημέρα, σε ό,τι κι αν σε πει, αφέντης κι αν σταθής ο τύραννος αδίκως σε κάμνει να χαθής. κι' αυτός πασχίζει πάλιν, το αίμα σου να πιει» έλεγε ο Ρήγας πριν την

επανάσταση. Ελπίδα όλων ήταν ότι ο Αγώνας και το αίμα, που αν και πολύτιμο χύθηκε πολύ και χωρίς δεύτερες σκέψεις, θα άλλαζαν τις συνθήκες προς το καλύτερο για τους Έλληνες.

Δυστυχώς οι θυσίες στα πεδία των μαχών έδωσαν πάρα πολύ γρήγορα τη θέση τους στη θυσία για την καθημερινότητα. Το νεοσύστατο κράτος είχε ήδη υποχρεωθεί στις Προστάτιδες Δυνάμεις. Η Ελληνική κυβέρνηση συνήψε δύο δάνεια στο εξωτερικό, ονομαστικού ύψους 800.000 αγγλικών λιρών (1824) και 2 εκατ. λιρών (1825). Τα δάνεια αυτά εξελίχθηκαν σε δυσεπούλωτη πληγή για την οικονομία του νεαρού Βασιλείου της Ελλάδας. Το δάνειο του 1824, ονομαστικής αξίας 800.000 λιρών, απέδωσε 472.000 λίρες, από τις οποίες στην ελληνική κυβέρνηση έφτασαν οι 308.000, κατόπιν αφαίρεσης τοκοχρεολυσίων και πληρωμών προς «μεσολαβητές». Το δάνειο του 1825 απέδωσε πραγματικό κεφάλαιο 1.100.000 λιρών, από το οποίο η κυβέρνηση έλαβε περίπου το ένα ένατο. Τα υπόλοιπα πήγαν για προπληρωμή τοκοχρεολυσίων, μεσιτικά έξοδα και για παραγγελία δύο φρεγατών σε αμερικανικά ναυπηγεία εκ των οποίων η μία απλώς δεν έφτασε ποτέ στο λιμάνι του Ναυπλίου.

Όταν η Γ' Εθνική Συνέλευση Τροιζήνας όρισε Λογιστική Επιτροπή για την επεξεργασία των εθνικών λογαριασμών στο διάστημα 1822-1827, τα συμπεράσματα ήταν απογοητευτικά: *«τα εθνικά κατάστιχα ήσαν νοθευμένα και πλήρη από καταχρήσεις και πλαστοπαρτίδες»* αναφέρεται στην Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης του Σπυρίδωνα Τρικούπη. *«Εις τα κατάστιχα ευρίσκονται και παράνομοι πωλήσεις εθνικών κτημάτων και ανύπαρκτοι πληρωμαί αυτών»*. Σαν να μην πέρασε μια μέρα, όπως θα έλεγε ο σύγχρονος τραγουδοποιός! Το 1935, το Ελεγκτικό Συνέδριο επιδίκασε στους Ορλάνδο και Λουριώτη, διαχειριστές των διαπραγματεύσεων για τη λήψη των δανείων αυτών, χρέος προς το δημόσιο 809.000 δραχμών της εποχής. Ωστόσο η απόφαση ουδέποτε εκτελέστηκε!

Χαρακτηριστικό λοιπόν του κλίματος που διαμορφώθηκε για τον Έλληνα μετά την ανεξαρτησία είναι η συνεχής δοκιμασία υπό το βάρος της οικονομικής δυσπραγίας και της πενίας του φτωχότατου νεοσύστατου Βασιλείου. Ιδίως μια μέρα όπως η σημερινή δεν θα ήθελα να

κουράζω με αριθμούς αλλά ας μην ξεχνάμε τον χώρο στον οποίο είμαστε και αφού είμαστε στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών δικαιολογείται μια ελάχιστη αναφορά σε κάποιους αριθμούς. Χρησιμοποιώντας λοιπόν ως έτος βάσης το 1851, το έλλειμμα των εισαγωγών προς τις εξαγωγές της χώρας το 1861 ανέβηκε στο 160% περίπου, το 1871 σκαρφάλωσε στο 280%, το 1881 αναρριχήθηκε στο εντυπωσιακό 350% για να κλείσει το Βασίλειο της Ελλάδας τον 19^ο αιώνα με έλλειμμα 265% περίπου. Η γεωργική παραγωγή αποτελούσε το 60% περίπου του ΑΕΠ σε όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Μόλις στα 1920 ο δευτερογενής τομέας κατάφερε να ανέβει στο 25% περίπου του ΑΕΠ χωρίς ωστόσο να έχει καταφέρει να αποδεσμευτεί η βιομηχανική παραγωγή από την μεταποίηση των γεωργικών προϊόντων αφού το 55% της εγκατεστημένης ισχύος χρησιμοποιούνταν από βιομηχανίες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Φυσικά στα νούμερα αυτά δεν συμπεριλαμβάνεται το πρωτογενές έλλειμμα της Κυβέρνησης και του Δημοσίου τομέα στα πρώτα εκείνα χρόνια του Νεοελληνικού κράτους.

Από τα οικονομικά δεδομένα της εποχής γίνεται λοιπόν φανερό γιατί ήδη, για παράδειγμα, από το Σύνταγμα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου του 1844 αλλά και για πολλά χρόνια μετά, ένα από τα θέματα που ταλάνιζαν το εσωτερικό κλίμα ήταν η διαμάχη μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων (Ελλήνων από περιοχές ακόμα υπόδουλες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία όπως για παράδειγμα η Ήπειρος και η Μακεδονία ή τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου). Νωρίτερα είχε αποφασιστεί ότι μόνο Έλληνες πολίτες, αυτόχθονοι δηλαδή, ήταν δεκτοί στα δημόσια επαγγέλματα. Ο καθορισμός των αυτοχθόνων απαιτούσε πολιτογράφηση των ετεροχθόνων, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό από τις δημόσιες θέσεις όλων των Ελλήνων που προέρχονταν από τις υπόδουλες ακόμη περιοχές.

Σε μια νέα χώρα που χειμαζόταν από οικονομική δυσπραγία και οικονομική αβεβαιότητα το αίσθημα της αδελφосύνης χάθηκε. Οι πολίτες της, σαν έτοιμοι από καιρό, ξεκίνησαν να λειτουργούν όπως επί χρόνια διδάχθηκαν ακολουθώντας τα πρότυπα της συμπεριφοράς που είχαν και επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας: Καθείς για τον εαυτό του. Οι κοινές μάχες για αγώνες

γρήγορα ξεχάστηκαν όταν τα όπλα σίγησαν και τα γιαταγάνια κρύφτηκαν στο θηκάρι. Η έκκληση του Θούριου για αδελφότητα ξεχάστηκε καθώς ο νέος εχθρός που τώρα αντιμετώπιζε ο Έλληνας ήταν περισσότερο επικίνδυνος. Γιατί, κάτω από τον μανδύα της ανεξαρτησίας το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος παρέμενε δέσμιος. Όχι ίσως μιας αλλόθρησκης αυτοκρατορικής δύναμης αλλά της οικονομικής δυσπραγίας και της αβεβαιότητας που πάντα αυτή συνεπάγεται. Έτσι, η αληθινή, η πραγματική λευτεριά που ευαγγελιζόταν ο Ρήγας ούτε αυτή ήρθε. Όσο για το δίκαιο, το τρίτο κίνητρο για την επανάσταση, ας αναλογιστούμε την κατάληξη επιφανών προσωπικοτήτων αλλά και ηρώων του Αγώνα, όπως ο Κολοκοτρώνης ή η Μπουμπουλίνα και ο Καποδίστριας και πολύ άλλοι, περισσότερο, λιγότερο ή και καθόλου γνωστοί σήμερα.

Αυτοί, αλλά μαζί τους ο Καραϊσκάκης, ο Αθανάσιος Διάκος, ο Παπαφλέσσας, η Μαντώ Μαυρογένους και όλοι οι υπόλοιποι, τα ονόματα των οποίων μόνον ρίγος μπορούν να προκαλούν όταν κανείς συλλογάζεται το μέτρο της θυσίας και της προσφοράς, αν ήξεραν τι θα ακολουθούσε τα πρώτα χρόνια της ελευθερίας, θα ήλπιζαν τουλάχιστον ότι στα μετέπειτα χρόνια η Ελλάδα θα κατάφερνε να ομορφύνει. Θα πρόσφερε στους πολίτες της αυτά από τα οποία εκείνοι μαγεύτηκαν και προσπάθησαν να διεκδικήσουν. Τα ιδανικά της αληθινής ελευθερίας, της αληθινής αδελφότητας και της αληθινής ισότητας.

Η πορεία όμως συνεχίστηκε ίδια έως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα με την περίφημη ρήση του Τρικούπη το 1896 «*Δυστυχώς επτωχέυσαμε*» κατά την παραίτησή του από το πρωθυπουργικό αξίωμα. Ίδια και η τύχη και του Ελ. Βενιζέλου μετά περίπου από τριάντα χρόνια όταν το 1932 οδηγήθηκε, επίσης, σε παραίτηση υπό το βάρος της χρεοκοπίας που ήρθε ως αποτέλεσμα της τραγικής συρρίκνωσης των συναλλακτικών διαθεσίμων και των φόβων για μια ακόμα υποτίμηση υπό το βάρος του υψηλού εξωτερικού δανεισμού, 150% του τότε ΑΕΠ, για την εφαρμογή του αναγκαίου προγράμματος της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Και ο φόβος υπήρχε, παρά το γεγονός ότι σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας 1920-1930 η δραχμή υποτιμήθηκε συνολικά κατά

1562% ώστε να προστατευθεί η εγχώρια παραγωγή και να αντιμετωπιστεί το έλλειμμα των εξαγωγών.

Ανάλογη ήταν και η κατάσταση και το 1953 όταν η νομισματική πολιτική του Μαρκεζίνη στηρίχθηκε σε νέα βαριά υποτίμηση της δραχμής κατά 100%, γεγονός που, ωστόσο, βοήθησε τη χώρα να μπει σε μια αναπτυξιακή περίοδο. Όμως, και αυτό το όνειρο δεν κράτησε πολύ. Στα τέλη της δεκαετίας του '50 εμφανίστηκαν έντονα φαινόμενα κρίσης, όπως η νέα επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου μετά το 1955, τα πενιχρά αποτελέσματα σε σχέση με την εισροή ξένου κεφαλαίου και τέλος, η ραγδαία μείωση των ρυθμών μεγέθυνσης του ΑΕΠ το 1961-62. Η κρίση αυτή αποτέλεσε αφετηρία μιας προσπάθειας αναπροσανατολισμού της οικονομικής στρατηγικής της Ελλάδας και μιας προσπάθειας αποτελεσματικότερης «εξόδου στη διεθνή αγορά» με ταυτόχρονη και περαιταίρω αύξηση της δανειακής χρηματοδότησης με αποδέκτη τη βιομηχανία και την παροχή κινήτρων, φοροαπαλλαγών και επιδοτήσεων προς το ιδιωτικό κεφάλαιο, γενικότερα. Η ανάπτυξη που επιτεύχθηκε, αν και με μοχλό μια προστατευόμενη εγχώρια παραγωγή, ήρθε σε στάση για ολόκληρη τη δεκαπενταετία από το 1980 έως το 1995, κατά την οποία όλοι οι δείκτες δυναμισμού και εξέλιξης της οικονομίας κινήθηκαν πτωτικά.

Από το 1996 έως και σήμερα έγινε η πιο πρόσφατη προσπάθεια ανάπτυξης και, αλήθεια για πολλά από αυτά τα 15 περίπου χρόνια, η οικονομία της Χώρας εμφανιζόταν ευημερούσα, μαζί και οι πολίτες της. Όμως, ουσιαστικά, λίγα είχαν αλλάξει: Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε τον Ιανουάριο φέτος κατά 9,7% σε ετήσια βάση και διαμορφώθηκε σε 3,7δισ. Ευρώ! Αυτό άλλωστε εξηγεί γιατί σήμερα, εκ νέου, οι Έλληνες βιώνουν τον φόβο και τη βία που προκαλεί στον σύγχρονο άνθρωπο η οικονομική υποτέλεια. Βιώνουν το αίσθημα του αδίκου των ηθικών αξιών που οι αγορές σήμερα επιδιώκουν να επιβάλλουν και το συναίσθημα της μοναξιάς που τυλίγει εκείνους που πίστεψαν σε μια ευρύτερη Ευρωπαϊκή αδελφосύνη των λαών της.

Έτσι, ξετυλίγοντας κανείς τον μίτο της Ιστορίας διαπιστώνει με θλίψη ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει ουσιαστικά εδώ και σχεδόν 200 χρόνια. Με λίγα λόγια κ. Πρύτανη, αγαπητοί συνάδελφοι, αγαπητοί φοιτητές, κυρίες και κύριοι ο κύκλος της Επανάστασης του 1821 παραμένει, δυστυχώς, ορθάνοικτος. Η Επανάσταση δεν έχει ολοκληρωθεί και βρίσκεται σήμερα στο εκατοστό ογδοηκοστό ένατο έτος της!

Μπορεί η χώρα μας και εμείς να πάψαμε να είμαστε υποζύγια μιας ξένης και αλλόθρησκης Αυτοκρατορίας, αλλά δυστυχώς παραμένουμε δεσμώτες των ίδιων βαρών που τότε πυροδότησαν τον Αγώνα. Σήμερα, ημέρα μνήμης αυτού ακριβώς του Αγώνα, καθίσταται ακόμα περισσότερο επίκαιρη η ανάγκη να το συνειδητοποιήσουμε και να αναζητήσουμε τους καινούριους ηγέτες που για ακόμα μια φορά στην Ιστορία θα προσπαθήσουν να ομορφύνουν την Ελλάδα. Ευτυχώς, οι διάδοχοι του Νικηταρά, του Μιαούλη, του Μπότσαρη, του Κανάρη, του Κολοκοτρώνη και τόσων άλλων δεν χρειάζεται να φέρουν καριοφίλια ούτε να κραδαίνουν γιαταγάνια. Αρκεί οι άνθρωποι του πνεύματος της σύγχρονης πια Ελλάδας να βγουν μπροστάρηδες και να στηρίξουν με τα έργα και τις πράξεις τους την προσπάθεια ανατροπής του κλίματος και των δεινών που ακόμα μας περιβάλλουν. Θα χρειαστούμε όμως και μορφές ανάλογες αυτών του Σίνα, του Τοσίτσα, της Μπουμπουλίνας ή της Μαυρογένους και όλων εκείνων που σήμερα δικαίως αποκαλούμε Εθνικούς Ευεργέτες. Των ανθρώπων εκείνων που, εκτός από τον δικό τους αγώνα, διέθεσαν σημαντικό μέρος ή και το σύνολο από την περιουσία τους για να στηρίξουν την κοινή προσπάθεια.

Φεύγοντας λοιπόν σήμερα από αυτή τη συγκέντρωση, ας αναλάβει κάθε ένας από μας τη σιωπηλή υποχρέωση να συνεισφέρει στο μέτρο των δυνατοτήτων του, αλλά και πάνω από αυτές ώστε να κλείσει κάποτε ο ανοικτός αυτός κύκλος. Το χρωστάμε στην Πατρίδα, στους πρωτεργάτες του 1821, στα παιδιά μας αλλά και σε εμάς τους ίδιους.

Ευχαριστώ